

10 godina uspješnog rada poduzeća »KOOPEXPORT«

16. decembra 1961. g. Izvorno-uvozno poduzeće »KOOPEXPORT« proslavilo je 10-godišnjicu svoga osnutka. Proteklih 10 godina ovo je poduzeće vrlo aktivno sudjelovalo u svim akcijama unapređenja poljoprivredne proizvodnje, prerade i dorade te plasmana na inozemna tržišta stočarsko-peradarških proizvoda. Time je »Koopexport« dosljedno izvršavao osnovne zadatke, koje mu je prilikom osnivanja postavio njegov osnivač Glavni zadružni savez NR Hrvatske i Direkcija zadržne poljoprivrede Hrvatske.

Sam osnutak poduzeća pao je u period prelaska s obaveznog otkupa na slobodno tržište poljoprivrednih proizvoda. Poslovanje poduzeća je pokazalo apsolutnu potrebu za osnivanjem ovakve organizacije i dokazalo, da je među ostalim faktorima i rad ovog poduzeća u znatnoj mjeri pridonio povećanju i poboljšanju poljoprivredne proizvodnje na svim sektorima. Poduzeće je u svojem razvitku i poslovanju odražavalo tačnu sliku razvitka poljoprivredne proizvodnje uopće, a naročito je bilo prilagođivano organizacionim promjenama koje su se u to vrijeme zbivale u poljoprivredno-proizvođačkim organizacijama. »Koopexport«, kao izvorno-uvozna organizacija, stalno se razvijao i njegovo poslovanje je raslo paralelno s porastom poljoprivredne proizvodnje. Međutim, cilj osnivača i samog kolektiva nije bio nikada izrastanje u »mamut organizaciju«, pa je zbog toga tokom godine došlo do izdvajanja pojedinih grana djelatnosti, što je sa jedne strane omogućavalo specijalizaciju rada a sa druge sprečavalo stvaranje preglomazne organizacije, koja bi mogla jednog dana postati sama sebi svrhom. Poduzeće je formalno osnovano 19. II 1952. g. pod imenom »Agroimpex«, ali je ovo ime, zbog sličnosti sa imenom jednog inostranog poduzeća, 16. III 1952. promijenilo u današnje ime »Koopexport«. U prvoj fazi poslovanja poduzeće se bavilo izvozom svih poljoprivrednih proizvoda a isto tako i uvozom reprodukcionog materijala, opreme i svih drugih potrepština namijenjenih poljoprivredi. Zahtjev za specijalizacijom je doveo do toga, da se već 1. II 1953. g. odvojio uvozni odjel u samostalno poduzeće pod imenom »Agroinvest«. Krajem 1952. godine dolazi, također, do odvajanja većih grupa izvozne djelatnosti tako, da se iz dotadašnjeg poslovanja drvenom gradom i drvnim finalnim proizvodima osniva poduzeće »Lignum«, a od djelatnosti izvoza vina – poduzeće »Vino«. Daljnja organizaciona promjena je izvršena 12. VIII 1954. g. osnivanjem poduzeća »Koopexport-Plodine«, koje je preuzelo izvoz voća, povrća i košaračkih proizvoda. 1. VII 1957. g. pretvara se poduzeće u Poslovni zadružni stočarski savez Hrvatske pripojivši sebi i do tada postojeći Stočarski savez, koji se bavio isključivo proizvodnim zadacima. Novoosnovani Poslovni savez zadržao je izvornu djelatnost poduzeća te djelatnost oko usavršavanja i povećavanja stočarske proizvodnje, koju je do tada vršio Stočarski savez. 1. X 1958. g. dolazi do fuzije sa poduzećem »Bovex«, što je omogućilo još jaču koncentraciju izvozne djelatnosti stočarskog sektora.

Izmijenjeni uslovi i okolnosti, koje su dovele do napuštanja poslovnih zadružnih saveza, utjecali su na Stočarski poslovni savez »Koopexport«, tako da je 1. IV 1960. g. došlo do ponovnog osnivanja poduzeća, dok se iz bivšeg proizvodnog sektora formirao Stočarski selekcijski centar

Hrvatske. Iz ovoga se vidi, da je poduzeće i u vlastitom organizacionom obliku manje-više tačno slijedilo sve organizacione promjene, koje je kroz to vrijeme doživljavala i sama poljoprivreda. Ta dinamika u internoj organizaciji je pridonijela stalnoj budnosti i povećanju poslovnosti, tako da se poduzeće vrlo brzo i odlučno prilagođivalo novim situacijama stvorenim u organizaciji poljoprivredne proizvodnje.

Unatoč svih iznesenih organizacionih promjena, izvozna djelatnost poduzeća bila je u stalnom porastu i to kako posljedica osvajanja novih proizvoda za izvoz, tako i povećanja mase proizvoda namijenjenih izvozu. Kretanje izvoznih rezultata kroz svih 10 godina vidljivo je iz slijedećih prikaza:

Tabela broj 1 \$ = 300 dinara

Godina	\$	Dev. obr. dinara
1952.	3.392.789.-	1.017.836.856.-
1953.	2.391.800.-	717.540.102.-
1954.	3.320.812.-	996.243.539.-
1955.	3.656.801.-	1.097.040.416.-
1956.	5.398.670.-	1.619.600.884.-
1957.	4.024.685.-	1.207.405.489.-
1958.	7.245.171.-	2.173.551.219.-
1959.	5.844.006.-	1.753.202.125.-
1960.	5.991.377.-	1.797.413.264.-
1961. (realna procjena)	8.360.000.-	2.508.000.000.-

Pad izvoza u 1953. i 1954. g. posljedica je odvajanja izvjesnih djelatnosti koje su predane spomenutim novim poduzećima. Takav isti pad zabilježen je 1957. godine, kad su dva čitava sektora izvozne djelatnosti voćni i košarački, predani drugim izvoznim organizacijama. Imajući u vidu te okolnosti, vrlo je uočljiv stalan porast izvozne djelatnosti poduzeća, koji prati porast stočarske proizvodnje naše poljoprivrede. U tabeli broj 1 izvozni rezultati su izneseni u dolarima i u deviznim obračunskim dinarima po dolarском tečaju od 300 dinara, iz čega se odmah jasno vidi, da povećanje izvozne djelatnosti nije rezultat povećanja dinarskih cijena, nego količinsko povećanje samog izvoza. Uz ove financijske podatke, tabela broj 2 prikazuje kretanje izvoza dvaju važnih izvoznih artikala za ovo poduzeće, a to su živa goveda i živi konji, u komadima za posljednjih 5 godina:

Tabela broj 2

Godina	Komada	
	govoda	konja
1957.	3 972	3 314
1958.	6 140	5 788
1959.	9 505	4 582
1960.	8 700	6 000
1961.	15.500	11.000

Kao Stočarski poslovni savez Hrvatske poduzeće je u svom sklopu imalo cjelokupnu uzgojnu selekcijsku službu s matičnim knjigovodstvom za goveda i svinje. U tom periodu su vršeni veliki napori za proširenje selekcije u govedarstvu, pa je samo za to vrijeme uvedeno u uzgojne knjige novih cca 20.000 rasplodnih goveda, a kontrolu mliječnosti obavljalo je oko 170 kontrolnih asistenata na terenu. Ovo poduzeće ju u periodu od 1957. do 1960., godine organiziralo proizvodnju rasplodnih goveda za društvena gospodarstva u čitavoj FNRJ. Za te četiri godine organizacijom Stočarskog saveza Hrvatske »Koopexporta« i stočarskih poslovnih saveza u kotarevima isporučeno je cca 40.000 rasplodnih goveda, od čega je sigurno oko 25.000 otišlo na socijalistička gazdinstva drugih republika. Isti zadatak je izvršen i u organizaciji proizvodnje i plasmana rasplodnih svinja plemenitih mesnatih pasmina.

Poduzeće je u toku čitavog svog postojanja stalno nastojalo, da nizom akcija proširi program izvozne djelatnosti kao i da poveća masu izvoznih proizvoda. To je zahtijevalo sa jedne strane dobro poznavanje inostranog tržišta a sa druge upoznavanje proizvođačkih organizacija sa mogućnostima i zahtjevima inostranog tržišta. Osim toga, trebalo je proizvođačke organizacije stimulirati za proizvodnju većih i novih količina proizvoda namijenjenih izvozu. Poduzeće je aktivno učestvovalo kod svih akcija, koje su poduzimane u toku goveda, pomagalo je u tome i finansijski i organizaciono, a uvozom rasplodnog materijala omogućilo daljnje proširenje baze za ovakvu proizvodnju. Vrlo aktivno se radilo na organizaciji i izvršenju uvoza rasplodnog materijala namijenjenog centrima za umjetno osjemenjivanje i prema tome aktivno učestvovalo u stvaranju ekonomskog tipa našeg »Simentalca«, koji sve više postaje poznat kao jedno od najboljih tovnih goveda na svim inostranim tržištima.

Već je naglašeno, da je poduzeće aktivno radilo na uvozu rasplodnih bikova za centre za umjetno osjemenjivanje a posebno na uvozu rasplodnih junica i krava za poljoprivredna dobra za našu i ostale republike. Uvoz rasplodnih goveda po godinama i komadima kretao se prema sljedećim podacima:

Tabela broj 3

Godina	Komada		
	Goveda	Svinje	Oyce
1958.	1472	653	509
1959.	515	1036	341
1960.	2 709	431	—
1961.	6	—	—
Ukupno	4702	2120	850

Zamašne akcije poduzeće »Koopexport« je provodilo na sektoru jaja, peradi i divljači. Poznato je, da je u 1952. godini izvoz jaja bio minimalan i da je poduzeće svojim djelovanjem, kontrahiranjem proizvodnje, osnivanjem jajarskih pogona, usavršavanjem ambalaže i kvalitete, omogućilo veliki zamah izvoza tih proizvoda iz čitave Jugoslavije. Da je, kao prvo postavilo strojeve za sortiranje jaja, uvelo novu ambalažu malih sanduka sa celuloznim ulošcima i time tom jugoslavenskom proizvodu omogućilo zauzimanje mjesta na inozemnom tržištu, koje ima i sada. Uočivi mogućnosti prodaje jajarskih produkata, poduzeće je odmah pristupilo izmjeni proizvodnog programa i stvorilo nužnu opremu i pogone za tu proizvodnju, te pristupilo izvozu produkata od jaja prvorazredne kvalitete. Za poboljšanje pasminskog sastava peradi, ovo poduzeće je prvo u Jugoslaviji uvezlo rasplodni materijal novog pasminskog sastava i to onog koji je zahtijevalo inostrano tržište. Tako su već 1953. g. uvezeni jednodnevni pilići rase »New Hampshire«. Izvozu peradarsko-jajarskih proizvoda, poduzeće je posvetilo vrlo mnogo brige i pažnje, jer je bilo pravilno uočeno

da su to produkti koje inostrano tržište mnogo traži. Vrlo značajan (pored jaja, pilića, gusaka i guščjih jetara), izvozni artikal bili su purani. Prateći inostrano tržište, uočeno je kakve purane i u kakvoj ambalaži strano tržište traži. Tako je poduzeće izvezilo purane sa zelenom pasicom i blombom »Koopexport«. Purani su bili naročito dobre kvalitete i u ukusnoj opremi na švicarskom tržištu, pa su izazvali pravu »senzaciju« i doveli do toga, da su potrošači na tom tržištu zahtijevali baš purane s blombom »Koopexport«. Sve je to bilo prije 8-9 godina, kad je proizvodnja bila u začetku i kad je prodiranje na strana tržišta zahtijevalo mnogo napora.

Sve ovo pokazuje, da je djelovanje ovog poduzeća bilo uvijek pionirsko i da se nije nasadivalo na proizvodnju, koju bi drugi organizirali, nego je uvijek aktivno sudjelovalo u svim akcijama oko konkretne organizacije proizvodnje i usko povezivalo svoju izvoznu djelatnost s proizvođačkom djelatnošću.

Kroz čitavo poslovanje poduzeća mogu se lako uočiti dva osnovna cilja:

1) Stimuliranje poljoprivrednog proizvođača za proizvodnju proizvoda namijenjenih izvozu, time da ga približi i upozna sa mogućnostima plasmana kao i zahtjevima inostranog tržišta, te je time bila postavljena i osnova za komisionersko-agentsko poslovanje. Prema tome je poduzeće vršilo izvoz na vlastiti račun ali na teret proizvođačke organizacije. Ugovori, sklopljeni sa proizvođačima, bili su vjerna slika takvog komisionerskog poslovanja, odnosno oni su uslovljavali obavezu proizvođačke organizacije za pravovremeno stavljanje na raspolaganje za izvoz ugovorenih količina u ugovorenoj kvaliteti uz punu pomoć poduzeća, dok je sav rizik prodaje i naplate na inostranom tržištu padao na teret samog poduzeća.

2) Poduzeće nije nastupilo prema proizvođaču – poljoprivrednoj organizaciji kao kupac nego kao agent, pa je punu postignutu cijenu na inostranom tržištu po odbitku svoje vrlo skromne provizije, prepustilo proizvođačkoj organizaciji. Na taj način, sama proizvođačka organizacija bila je nosilac i korisnik cijene postignute na inozemnom tržištu zajedno sa svim instrumentima, koje je na konkretne izvozne proizvode davalo društvo, dok je samo poduzeće radilo sa minimalnom provizijom od 1,5-2,5%.

Takav rad omogućio je akumuliranje izvozom stečenih sredstava u lokalnoj proizvođačkoj organizaciji, kojoj je opet omogućeno, da ta izvozom stečena sredstva ulaže u daljnje povećanje i poboljšanje proizvodnje za izvoz i da osniva vlastite proizvođačke pogone, te da na taj način nađe zaposlenje za višak radne snage.

Prema tome, ta linija bila je od početka poslovanja potpuno jasna i išla je za tim, da osnovni proizvođač ima na raspolaganju sva sredstva koja se stiču izvozom. To je osnovna linija i današnjeg poslovanja poduzeća, ali u tome za samo poduzeće ima i izvjesnih nepovoljnih posljedica, naime, poduzeće – uslijed minimalne provizije s kojom je poslovalo – imalo je razmjerno na promet male razlike u cijeni tj. mali dohodak i prihod, pa je prema tome imalo uvijek vrlo skromne mogućnosti u stvaranju vlastitih fondova. Poduzeće je u vrijeme velike konjunkturalne izvoza u eri prodaje vlastitih deviznih sredstava na DOM-u od svoje provizije odjeljivalo izvjestan postotak kao ristorno proizvođačkim organizacijama – zadrugama i na osnovu njihovog odobrenja, stvoren je od tih sredstava Fond za unapređenje poljoprivredne proizvodnje kod Glavnog zadružnog saveza Hrvatske. »Koopexport« je na ime ristorna dotirao u taj fond blizu 280.000.000 dinara, a sredstva toga fonda upotrebljavana su i još se danas upotrebljavaju za izvjesna manja investiciona ulaganja, koja daju veliki efekat u proizvodnji.

Osim toga, poduzeće je osnovalo i samostalne pogone sa svrhom povećanja proizvodnje produkata, koje je pogon preradivao i doradivao u svrhu izvoza. Ta tendencija poduzeća ispoljavala se u svim akcijama u odnosima sa po-gonima.

U toku zadnjih 5 godina izmijenjen je stav u pogledu osnivanja takvih lokalnih pogona, te je zauzeto stanovište, da bi industrija svojim djelovanjem morala u većoj mjeri

utjecati na povećanje poljoprivredne proizvodnje svoga sektora. Radi takvog stava, došlo je do odvajanja izvjesnih pogona od našeg poduzeća i do pripajanja klaoničkoj industriji »Sljeme«, i to najprije najvećeg i jedinog od početka rentabilnog pogona u Zlatar Bistrici, a kasnije i pogona u Čakovcu. Danas se mogu već sagledati izvjesni rezultati toga zahvata i ukazati na to, da ni industrija putem tih pogona nije uspjela da ostvari osnovnu svrhu tih pogona, tj. povećanje poljoprivredne proizvodnje. Za vrijeme svoga postojanja uz izdašnu finansijsku i organizacionu pomoć bili su osnovani slijedeći pogoni: Zlatar Bistrica, Osijek-Retfala, Slavonska Požega, Sunja, Marija Bistrica i Đurđevac. Danas, u sklopu poduzeća kao pogon radi Sunja, Đurđevac i Marija Bistrica – kao skladište za prikupljanje i sortiranje jaja.

Poduzeće je prigodom odvajanja pogona, odnosno njihovog pripajanja »Sljemeni«, preživljavalo vrlo teške časove i zahvaljujući velikom zalaganju i ogromnim naporima čitavog kolektiva može se danas reći, da je poduzeće sretno preživjelo te perturbacije i još se ojačalo. Treba imati u vidu, da je nakon odvajanja pogona u Zlatar Bistrici, sav rad poduzeća bio usmjeren na osposobljenje pogona u Čakovcu i kad je to bilo uspješno završeno pripojen je i pogon u Čakovcu »Sljemeni«. To je uslovljavalo stvaranje nove otkupne mreže i stvaranje novih pogona od kojih, kako smo već spomenuli, danas u okviru poduzeća radi

Sunja i sortirница sa skladištima u Đurđevcu i Mariji Bistrici.

Današnji organizacioni oblik poduzeća, omogućava mu veliku elastičnost u poslovanju s poljoprivrednim proizvođačima. Tendencija poduzeća je i nadalje komisionerski način rada uz minimalnu proviziju, ali današnji oblik daje poduzeću mogućnost da radi i na vlastiti račun, kad to sam proizvođač zahtijeva, odnosno kad to okolnosti uslovljavaju. Bez obzira na sam sistem poslovanja, poduzeće sa svojim poslovnim partnerima u zemlji održava vrlo prisran kontakt, i nadalje učestvuje u svim akcijama u vezi povećanja proizvodnje bez obzira da li će takvo povećanje proizvodnje dati efekat i samom poduzeću. Prema tome, poduzeće se u poslovanju ne rukovodi samo interesima samog kolektiva, nego stvara i široku proizvodnu bazu, koja služi stvaranju deviza za čitavu Jugoslaviju. Ovo je osnovna smjernica poduzeća »Koopexport« i ono će ga ubuduće u cijelosti provoditi.

Uspješnom izvršavanju svih zadataka, kao i stalnom povećanju izvoznog programa poduzeća, pridonio je aktivan i plodan rad organa radničkog samoupravljanja. Prvi radnički savjet je izabran u ovom poduzeću 1954. godine. Od tada osnovne probleme poduzeća rješava radnički savjet i njegovi organi, on je nosilac i inicijator svih akcija, koje je poduzeće provodilo, i u svakom momentu je znao postaviti najispravniju liniju u radu poduzeća, pa zato i uspješni poduzeća nisu izostali.